

תקוה, ושנה אחרי כן קנו עוד כעשרת אלפים דונם. כתום שבעים שנה, אותה האדמה אשר הם הכינו לנו בשעתם — זו אשר יהודה רב דרך עליה בראש שונה וחי עליה כל שנות חלדו — קמה עליה מושבה שוקקת חיים, אשר הרחיבה גבולותיה, פרשה זרועותיה לבאים ושימשה יסוד לכל אותה התכונה והתנועה והתעצומה שנתברכנו בהן.

ידו של יהודה רב, כאחד הצעירים שבחבורה, עם החבורה ועם אלה שבאו אחריה, עשתה את החיל הזה.

הוא עלה לארץ בשנת תרל"ה מהונגריה עם אביו אליעזר רב. אליעזר רב, אחיו משה שמואל רב וקרובו יהושע שטמפר נתנו ידם לקבוצת יהודי ירושלים, ויזאל משה סלומון בכללם, אשר עמלו זה שנים אחדות לקנות אדמה ליסוד מושבה, ובעלות חבורת מייסדי פתח-תקוה הראשונים על אדמתם היה עמם יהודה, שקנה השכלה חקלאית עוד בהונגריה. השתתף בחריש הראשון (או, כמסופר בשמו, חרש את התלם הראשון): בהנהלת עניני העבודה והמשק טיפל דוד רגנר, אדם שעסק בהקלאות בהונגריה, ואילו החריש נעשה בעזרת סלחים ערבים; כן השתתף בבנינם של הבתים, בחפירת הבאר ובשמירת המושבה. צעיר היה, כבן עשרים, אמין-לב, משכיל בעבודה. הוא המשיך בעבודתו בפתח-תקוה, עד אשר הגיעו למושבה ימי משבר קשה ומתישביה הראשונים יצאו (בסוף תרמ"א). כשנה אחרי כן, עם הייסוד ראשון-לציון בסוף תרמ"ב, נתקבל יהודה רב לעבודה אצל זלמן דוד לבונטין ועבד שם בחורף תרמ"ג. אחר כך עבר אל ראובן לרר, מייסדה של גזלת-ראובן (נדיחנין), ובראשית תרמ"ד חזר לפתח-תקוה, כמדריכה של קבוצת הביליסטוקאים שהתנחלה בפתח-תקוה וראשית התישבותם היתה ביהוד הסמוכה. הרי שאנו רואים את יהודה רב בימים ההם עם המייסדים של שלוש מושבות — שותף ועד לשמירתן וצמיחתן של אותו נטע רך של העם, שממנו התחדש והסתעף עץ-החיים. איש עובד אדמה, חלוץ עברי צעיר, אחד המעטים אשר גילה את הכשרון המעשי לחיות חיים של עבודה, להתפרנס ממנה, גם להדריך אחרים בעבודה. הכושלים והנחשלים, שהיו מרובים בימים ההם — אותו לא דיכאו, את רוחו לא שברו. כבסתחן עשה דרכו במושבה העברית. דבר זה ניכר לא רק מזכרונות וסיפורים עליו, אלא גם מעדותם של בני דורו מהימים ההם. הבילוי חיים חיסין מספר עליו בזמנו:

„אצל ל. (לבונטין) עובד אדם בעל הוש-שמע בלתי מצוי, ושמו יהודה-ערבי. ככינוי הנה הוא נקרא על שום שהוא פרש מציון, תוס'נשק זריו, יודע

וידגו על העליונה. הן קולוניאלי משעבר, אינטרסים צבאיים ואימפריאליסטיים, הסתה וקנאות דתית ולאור מית, יוסיפו לפעול נגדנו עוד ימים רבים. וככל שיוסיף מצב העולם לעמוד במתיחותו וברפיפותו, כן תגברנה ותקשחנה המזימות עלינו ועל מפעלנו. אנו נתונים בתוך תהליך מהפכני מורכב. לא מן הנמנע שיתעוררו בשכנותנו כוחות אשר יהיו לנו לבני-ברית. אולם יתכן מאוד, שבשלבים מסויימים יתיצבו לימין אויבינו כוחות חמורים הרבה יותר מאלה שאנחנו עומדים נגדם כיום. השאלה היא באיזו מידה נוכל גם אנחנו להוסיף על יכלתנו הממשית. לוחמים דרושים לנו. ידיות אינה מספיקה.

המאורעות הגדולים בארץ, דומה, זעזעו את המוני העם היהודי בתפוצות. גתעוררו רצונות חדשים התובי עים סיפוח והפעלה. אולם הימים הגדולים האלה עובי רים על התפוצות כמעט ללא הקרנה של מחשבה והסברה מטעם הישוב. פעילותם של מנהיגים ציוניים במונטראץ, בפיטסבורג, ובעקבותיהם באלפי מקומות אחרים יש בה כדי לכבות את ניצוצי ההתעוררות למסנה מהפכני, תחת ללבותה. יש בה בפעילות זו כדי להכניס גם את גלי ההתרגשות הגדולה העוברת על היהדות בכר — לאפיק החיים הגלותיים הרגילים.

הן חדשי התקומה והמלחמה, חדשיה הראשונים של מדינת ישראל, הם שעת-כושר שאינה חזרת מבחינת עיצוב רוחו של המון בית ישראל בגולה. הנחמיצה ב„הסברה“ נוסח פיטסבורג 1948 ?

מראשוני העבודה וההתישבות

ש. יבנאלי

מותו של יהודה רב מפתח-תקוה מציון סיום תקופה של שבעים שנה, מאז ראשית מצעדיהם של יהודים בארץ-ישראל לקראת חיים של עבודה בחיק הטבע, בדרך אשר הוליקה להקמת חירותנו כיום. הרי, במציאות, היי דוד אחד מבחינת חיי יחיד. גברא דמוליה סיעיה זה — עיניו ראו את המחזה ההיסטורי הנפלא של התחדש עם בעבודה ובחזון שנגלה לעיני אנושות זו אשר בצמרת הנהגתה העולמית משמשות בערבוביה מידות משפט ועוול, בנין וסתירה. הוא, יהודה רב, היה באותו מנין אנשי ירושלים אשר יצאו ראשונים את העיר להקים מושבה. איתה שנה קנתה חבורה כבת שלושים משפחות מבני צפת את מחצית ארמת הכפר ג'עוני עם בתים אחרים ויקראו אותה גיא-אזני. בתמוז תרל"ח סיפרו בכרוז את דבר הקניה שנעשתה וביקשו עזרה להתישבותם. קבוצת יוצאי ירושלים קנתה באב של אותה שנה כ־3500 דונם מאדמת הכפר מלבס ויסדה את פתח-

לי, בדמות ככר „גן המייסדים“ המוקפה בנינים. סיבת הדבר היתה בקשר התוק בין בוני ירושלים החדשה ובין מיסדי פתח־תקוה. העסקנים הראשיים המובהקים אשר עמלו בהקמתן של שכונות ירושלים החדשה, יוסף רבלין, יואל משה סלומון, יחיאל מיכל פינט, נשאו את לבם לאפקים רחבים, לבנינה של הארץ, להקמת מושבות. והם הם שהיו בין המייסדים את המושבה הראשונה והמסייעים לבנינה.

ולא רק תכנית הבנין, כי אם גם עקרונות החיים התברתיים, עקרונות דמוקרטיים — מוסדות ציבור נבחרים, הכרעה לפי הרוב ויטודות עזרה הדדית בכמה משטחי החיים — היו אלה אשר הונחו בתקנון תיה של שכונות „מאה שערים“ בירושלים בשנת תרל"ד. „מאה שערים“ לא נבנתה ע"י נדבת יחיד ולא על ידי מוסד של צדקה, אלא בקואופרטיב גדול של מאה וארבעים חברים מיושבי ירושלים. זה היה מפעל שיכון עצום בזמן ההוא אשר הוקם במשך שנים אחדות. בתקנותיו נאמר: „בכל שתי שנים יבחר ועד כפי רוב דעות נעלמות“; „בכל זכות החברה ומשפטיה ותקנותיה משפט אחד לכולם, לא יבוכר איש על רעהו, ולא יהדר פני דל או עשיר, או קטן או גדול“; „הועד מחויב להתאסף יחד לא סתות מפעם א' בתודש, ובאשר יתאספו יחד עפ"י רוב דעות יקום דבר, אף אם המיעוט יאמרו אין אנו יודע עימ, דכך הותנה לילך אחרי הרוב“; „ועל הועד לכוונן חברות ביקור חולים, לינת צדק, גמילות חסד דים“. תקנות אלה, אשר שימשו במידה ידועה אבן בנין לתקנותיהם של מתישבי פתח־תקוה, היו אחרי כן, כנראה, לנגד עיניהם של מיסדי ראשון־לציון וראשי־פנה, כפי שאפשר ללמוד מתקנותיהן שחיברו עם היוסדן. היסודות הדימוקרטיים העממיים קיבלו אחרי כן תוקף בחיי הישוב. בציונות ובתנועת העבודה בארץ, לאורם הלכנו.

יפה את השפה הערבית. יהודה־ערבי זה נוהג לצאת פעמים אחדות במשך הלילה לחצר, עומד ומקשיב; אזנו קולטת את הקול הכי תרישי, הוא חש את העשן העולה מהמדורה. כשהוא, אחד הערים, או הפרשים הסובבים, מגלים באחד המקומות עדר, הרי הם מעירי רים הרש את הבחורים, עולים על הסוסים, ויוצאים בלזית הרגלים את המושבה והולכים בשקט, בכדי לבוא על הגנבים או על הרועים לפתע פתאום“ („מיומן אחד הביל"ויים“, מאת ח. חיסין, עמוד 48). בקובץ „פלישתניה“ (ברוסיית, פטרבורג 1884) מסוטר במכתב מיסו מאת ביל"ויים אחדים מ־20.5.1884: „לפני זמן מה נתקבל לחברת „פתח־תקוה“ אדם אחד בשם יהודה, אשר חי במושבה בתקופת היוסדה הרא־שונה, היודע היטב עבודת החקלאות ומדבר יפה בשפת המקום (ערבית). עם בואו התחילה העבירה בשדות בכל תקפה“.

כזו היתה תחילתו של יהודה רב, וכנראה שזו היתה מהותו, עצמיותו בדרך חייו הארוכה. כל ימיו היה אדם המתפרנס מגיע־כפיו. הגיע לבית ונחלה, אבל לא רדף בצע. כזאת דיבר אלי בשיחותינו לפני שנים אחדות. מתוך סיפוק נפשי מסר לי, כי עמד כל ימיו על כבודו, ולא שיעבד את עצמו לפקידות הברון.

אמרו רבותינו: הלומד מתברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דיבור אחד, או אפילו אות אחת, צריך לנהוג בו כבוד. למדתי מיהודה רב, זכרונו לברכה, פרטים ותגים אחדים מתולדותיה של פתח־תקוה. בין השאר מסר לי, כי תכנית בנינה של פתח־תקוה הראשונה הוחזתה כתבנית „מאה שערים“ בירושלים, כלומר: בנין מארבע רוחות, כעין מבצר, ובאמצעותו ככר רחבת ידים. הוא אמר, שהאדריכל של „מאה שערים“ הוא ששרטט את תכניתה של פתח־תקוה, ואמנם זכר לתכנית זו נשאר קיים, אמר